

УДК 336.719.2

Ю. Казаков, здобувач

ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО МІСТИТЬ БАНКІВСЬКУ ТАЄМНИЦЮ

Ступінь інформатизації суспільства на даний момент призводить до винесення питання про користування інформацією на перший план. Безпека інформації є актуальним питанням не тільки унаслідок факту, що інформація – один з основних національних ресурсів, основа національної, економічної і політичної потужності держави. Специфіка і відсутність однозначних законів, так само як і положень, приводить до ускладнення процесуального використання інформації. На даний момент немає конкретизованої термінології і законів, які визначали б всі аспекти операцій з інформацією. Особливий інтерес представляє банківська інформація, яка потрапляє під розділ "банківської таємниці". Ключовою особливістю є те, що використання вказаної інформації знаходиться на стику понять "розголошення банківської таємниці" і "розкриття банківської таємниці". Слід також відзначити, що розвиток інформаційних засобів ускладнює завдання державних органів по моніторингу, відстежуванню і запобіганню злочинам.

Ключові слова: банківська таємниця, процесуальне використання, конфіденційність, інформація, банки.

Степень информатизации общества на данный момент приводит к вынесению вопроса об обращении с информацией на первый план. Безопасность информации является актуальным вопросом не только по причине факта, что информация – один из основных национальных ресурсов, основа национальной, экономической и политической мощи государства. Специфика и отсутствие однозначных законов, равно как и положений, приводит к осложнению процессуального использования информации. На данный момент нет конкретизированной терминологии и законов, которые определяли бы все аспекты операций с информацией. Особый интерес представляет банковская информация, которая попадает под раздел "банковской тайны". Ключевой особенностью является то, что использование указанной информации находится на стыке понятия "разглашение банковской тайны" и "раскрытие банковской тайны". Следует также отметить, что развитие информационных средств осложняет задачи государственных органов по мониторингу, отслеживанию и предотвращению преступлений.

Ключевые слова: банковская тайна, процессуальное использование, конфиденциальность, информация, банки.

Nowadays the degree of informatization of society results in taking the question about operating information in the first place. Safety of information is a key question not only because of the fact, that information is one of basic national resources, basis of national, economic and political power of a country. Specific character of laws and their absence of synonymous, as well as acts, results in complication of the judicial use of information. Now there is no specified terminology and laws which would determine all the aspects of operations with information. Particular interest is presented by bank information which gets under the section of "bank secrecy". A key feature is that the use of the indicated information is on the joint of concept "disclosure of bank secrecy" and "divulging of bank secrecy". It is necessary also to emphasise that development of informative facilities complicates the tasks of public organs on monitoring, watching and prevention of crimes.

Key words: bank secrecy, legal use, confidentiality, information, banks.

Вступ.

Сучасний етап розвитку світового суспільства характеризується домінацією таких явищ як глобалізація, інтернаціоналізація, НТП та інформатизація. В силу стрімкого розвитку усіх сфер життєдіяльності суспільства поширюється роль інформаційної сфери, як сукупності інформації, суб'єктів, що здійснюють відповідні операції щодо її зберігання, збору, обробки та використання, тощо. Постає питання регулювання суспільних відносин, що виникають з цього приводу. Інтерес до питання використання інформації та доступу до неї обумовлений процесами постійного трансформування економічних процесів, що призводять до появи відповідних правовідносин.

Актуальність даного питання також обумовлена наступним: недостатність правового регулювання та неточність тлумачення певних понять, що пов'язані з практикою правового використання інформації, що відноситься до банківської таємниці, двоякість становища банків та суб'єктів, відсутність досвіду ефективної боротьби з протиправними діями з банківською таємницею, необхідність визначення шляхів взаємодії органів, що здійснюють розслідування, банків, комерційних структур, кредитних організацій та приватних суб'єктів з приводу доступу до конфіденційної інформації. Забезпечення правового захисту інтересів особистості, суспільства та держави в інформаційній сфері повинно стати одним з ключових пріоритетів національної політики та законодавства.

Об'єктом дослідження виступає сукупність суспільних відносин, пов'язаних з процесуальним використанням інформації, що є банківською таємницею.

Предмет дослідження – законодавство, що регулює питання пов'язані з процесуальним використанням банківської таємниці, а саме отримання, використання та захист даних, що відносяться до вказаного поняття.

Поява законів обумовлена реальними потребами суспільства щодо управління певним процесом, поняттям тощо [1]. Отже, правова норма виникає в результаті прагнення законодавця відобразити та закріпити регулювання проблемних моментів (випадків, ситуацій тощо) відповідним чином. На сьогодні правовий режим банківської таємниці в Україні визначається Законом України "Про банки та банківську діяльність", Законом України "Про Національний банк України", Декретом Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", положеннями Законів України "Про інформацію" (2657-12), "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму" (249-15), "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" (3341-12), Кримінально-процесуальним кодексом України (1001-05, 1002-05, 1003-05), Цивільним процесуальним кодексом України (1618-15). Відзначимо, що слід розрізняти поняття "розкриття банківської таємниці" та "розголошення банківської таємниці" (2, ст. 45, 60-62). В даному випадку предметом дослідження є саме правомірне розкриття інформації, тобто суб'єктів, що мають право оперувати банківською таємницею та процедуру надання банками такої інформації вказаним суб'єктам.

Окрім цього пропонується визначитися з варіантами процесуального використання банківської інформації, а саме:

1) Перш за все, банки зобов'язані надавати інформацію, зазначену у пунктах 6.1., 6.2. г.б ЗУ "Про банки та банківську діяльність".

2) Банки повинні розкривати інформацію, що містить банківську таємницю на письмову вимогу, при наявності певних умов.

3) Надання інформації широкого доступу.

Перед усім, звернемося до ЗУ "Про інформацію". В ст.30 Закону України "Про інформацію" зазначено, що інформація банківського характеру відноситься до інформації з обмеженим доступом, але також до винятку, на відміну від іншої інформації, розголошення якої забороняється, та може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, є предметом громадського інтересу і право громадськості знати переважає права власника щодо її захисту. В ст.60 ЗУ "Про банки та банківську діяльність" надано наступне тлумачення інформації: "Інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, є банківською таємницею". Ст.61 підтверджує зобов'язання банків щодо збереження вказаної інформації, зокрема обмеження кола осіб стосовно доступу до інформації. В ст.62 наявний порядок розкриття інформації. Зокрема вказано, що інформація щодо фізичних та юридичних осіб, яка містить банківську таємницю, розкривається у трьох основних випадках:

1) зі згоди власника (письмовий запит або письмова згода).

2) на письмову вимогу суду або за його рішенням.

3) надається на письмову вимогу державним органам. Зокрема: органам прокуратури, СБУ, Монопольного комітету, органам податкової служби, центральному органу виконавчої влади, органам державної виконавчої служби.

4) іншим банкам та Національному банку України.

5) особам у деяких випадках: у разі смерті власника рахунку особам, що є у заповідальному розпорядженні; особі, на користь якої відчужуються активи при процедурах ліквідації, або при виконанні заходів, що передбачені програмами фінансового оздоровлення.

Слід відзначити, що на перший погляд банківська таємниця є не абсолютною, і й на практиці не існує. Проте, в ст.62 Закону України "Про банки і банківську діяльність" зазначені й обмеження стосовно доступу державних органів. Банк розкриває інформацію за письмовим запитом прокуратури, СБУ, МВС та антимонопольного комітету стосовно операцій за рахунками, органам Державної податкової служби з питань оподаткування або валютного контролю, органам державної виконавчої служби з питань виконання рішень судів стосовно стану рахунків. Інші банки мають право отримати інформацію лише в обсягах необхідних для надання кредитів, банківських гарантій. Таким чином, можна стверджувати, що розкривається тільки та інформація, що є необхідною для виконання державними органами своїх прямих обов'язків та тільки в межах, що зазначені Законом.

Процесуальне використання інформації, що є банківською таємницею, регулюється вказаними джерелами, а саме здійснюється відповідно до вимог глави 10, статей 64, 71 Закону України "Про банки і банківську діяльність", статей 7, 56, 57 Закону України "Про Національний банк України", статті 12 Декрету Кабінету Міністрів України від 19.02.93 N 15-93 "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", положень Законів України "Про інформацію", "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", Кримінально-процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України.

В Законі України "Про банки і банківську діяльність" визначені вимоги до письмового запиту відповідного державного органу на отримання інформації:

1) бути викладена на бланку державного органу встановленої форми;

2) підписаний керівником державного органу (чи його заступником), скріпленого гербовою печаткою;

3) містити передбачені зазначеним Законом підстави для отримання вказаної інформації;

4) містити посилання на норми закону, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації.

В Постанові Правління Національного банку України "Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці" зазначені порядок та межі розкриття інформації детальніше, а саме вказано, про те що фізична або юридична особа-клієнт має право дати дозвіл або запит на розкриття інформації. В даному випадку клієнт надає письмовий запит (дозвіл), який повинен бути завірений підписом керівника банку, чи вповноваженою ним особою та відбитком печатки банку або нотаріально. Якщо клієнт – юридична особа, умови – підпис керівника або вповноваженої ним особи, печатка юридичної особи.

Відповідно до Закону України "Про банки та банківську діяльність", процедура розкриття інформації містить наступні етапи:

1) Підготовка письмового запиту або письмової вимоги суду на розкриття інформації. Запит/вимога повинна відповідати наступним критеріям:

1.1. Обґрунтованість обставин та необхідності.

1.2. Визначеність меж / обсягів розкриття інформації.

1.3. Цілеспрямованість. Необхідно зазначити мету використання вказаної інформації.

1.4. Відповідність Законом та іншим документам, що регламентують даний процес з посиланням на норми, відповідних до яких суб'єкт має право на отримання інформації.

2. Надання відповідним чином оформленого запиту/вимоги банку.

При цьому слід зазначити, що у ч.3 ст. 290 Цивільного процесуального кодексу зазначено, що рішення суду підлягає негайному виконанню і оскарження не зупиняє виконання вимоги. Тобто в цьому випадку, а саме на вимогу суду, банк повинен негайно розкрити інформацію. Специфічним є порядок оскарження рішення, щодо відрізняється від загальноприйнятого в ЦПК. Так, особа, щодо якої банк розкриває банківську таємницю, або заявник мають право у п'ятиденний строк оскаржити ухвалене судом рішення до апеляційного суду в установленому порядку. Оскарження рішення не зупиняє його виконання (ч. 3 ст. 290 ЦПК).

В інших випадках, якщо вимога оформлена відповідним чином до вимог ч. 2 ст. 62 ЗУ "Про банки та банківську діяльність", банк приймає вимогу на розгляд. Банк має право відмовити у розкритті інформації, якщо вимога не відповідає встановленим нормам.

3. Банк розкриває інформацію або дає мотивовану відповідь про неможливість її надання протягом 10 робочих днів з дня отримання вимоги. На цьому етапі банк також зобов'язаний повідомити відповідний орган, від якого надійшла вимога на розкриття інформації, про неможливість надання інформації у вказаний строк та зазначити строк, в який інформація буде надана.

Згідно з Постановою "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" від 12.11.2010 N 491, банки зобов'язані надавати на

запит Уповноваженого органу таку інформацію, що містить банківську таємницю: додаткову інформацію з приводу фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, копії первинних документів, на підставі яких були проведені такі операції та пов'язані з ними фінансові операції, відомості про їх учасників, а також іншу інформацію, копії документів, необхідні для виконання покладених на Уповноважений орган завдань; інформацію, копії документів, необхідні для виконання Уповноваженим органом запиту, що надійшов від уповноваженого органу іноземної держави; інформацію про відстеження (моніторинг) фінансових операцій клієнта, операції якого стали об'єктом фінансового моніторингу; інформацію, необхідну для перевірки фактів порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Обмеження стосовно отримання інформації, що містить банківську таємницю, передбачені статтею 62 Закону "Про банки і банківську діяльність", не поширюються на службовців Національного банку України або уповноважених ними осіб, які в межах повноважень, наданих Законом України "Про Національний банк України", здійснюють функції банківського нагляду або валютного контролю. Національний банк України має право відповідно до міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності надати інформацію про банк органу банківського нагляду іншої країни, якщо:

1) це не порушує державні інтереси та банківську таємницю;

2) є гарантії того, що отримана інформація буде використана виключно з метою банківського нагляду;

3) є гарантія того, що отримана інформація не буде передана за межі органу банківського нагляду.

Положення цієї статті не поширюються на випадки повідомлення банками відповідно до законодавства України про операції, що мають сумнівний характер, та на інші передбачені законом випадки повідомлень про банківські операції спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу.

Особи, винні в порушенні порядку розкриття та використання банківської таємниці, несуть відповідальність згідно із законами України.

У разі заподіяння банку чи його клієнту збитків шляхом витоку інформації про банки та їх клієнтів з органів, які уповноважені здійснювати банківський нагляд, збитки відшкодовуються винними органами.

Висновки.

Системний аналіз відповідного законодавства свідчить про те, що перелік банківської таємниці можна доповнити наступними положеннями: персональними даними про клієнтів банку, що діють, отриманими банком офіційно; відомостями про майно, яке знаходиться на зберіганні в банку (зведення про власника майна, перелік майна і його вартість, зведення про види банківського заощадження); інформацією про осіб, які хотіли стати клієнтами банку, але за наявності певних причин ними не стали; інформацією про клієнтів, які вже припинили свої стосунки з банком. Правова охорона право банківської

таємниці власників починається з моменту отримання письмового висновку у формі договору між клієнтом – з одного боку, і банківською установою – з іншою.

Слід відзначити, що питання щодо розкриття банківської таємниці врегульовані різноманітними нормативними, що призводить до наявності певних протиріч між їх окремими положеннями та неоднозначності тлумачення тих чи інших понять та обставин. Саме тому дії що вчиняють учасники цивільного і кримінального судочинства, мають різний характер і змістовне наповнення, тому регламентація нормами цивільного процесуального права дій в рамках кримінального процесу, порядок виробництва якого визначений статтею 1 УПК України, виключається (окрім випадків, якщо це пов'язано з рішенням цивільного позову у кримінальній справі).

Результати проведеного узагальнення свідчать про наявність помилок і неоднакової практики застосування судами норм матеріального і процесуального права при розгляді справ про розкриття банками що містить банківську таємницю інформації щодо юридичних і фізичних осіб, що вимагає надання судам відповідних роз'яснень.

1. Коробеев А.И. Советская уголовно-правовая политика. – Владивосток, 1987. – с. 52. 2. Закон України "Про банки та банківську діяльність". Документ 2121-14, поточна редакція від 19.10.2010 на підставі 2478-17, чинний. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2121-14#Find>. Дата доступу 28.12.2010. 3. Закон України "Про національний банк України". Документ 679-14, поточна редакція від 19.10.2010 на підставі 2478-17, чинний. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=679-14>. Дата доступу 28.12.2010. 4. Декрет Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю". Документ 15-93, редакція від 24.03.2006 на підставі 3509-15, чинний. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=15-93>. Дата доступу 28.12.2010. 5. Закон України "Про інформацію". Документ 2657-12, поточна редакція від 13.10.2010 на підставі 2592-17, чинний. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>. Дата доступу 28.12.2010. 6. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму". Документ 249-15, остання редакція від 20.08.2010 на підставі 2258-17, чинний. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=249-15>. Дата доступу 28.12.2010. 7. Закон України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" (3341-12). [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3341-12>. Дата доступу 28.12.2010. 8. Кримінально-процесуальний кодекс України (1001-05, 1002-05, 1003-05). Документ 1001-05, 1002-05, 1003-05, поточна редакція від 20.08.2010 на підставі 2258-17. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-05>. Дата доступу 28.12.2010. 9. Цивільний процесуальний кодекс України (1618-15). [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1618-15>. Дата доступу 28.12.2010. 10. Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці" від 14 липня 2006 року N 267. [Електронний документ] Режим доступу: http://ratibor.ligazakon.ua/_doc2.nsf/alldoc/WWW/SVBEAE68168BFEECC22571C5004E1D04!OpenDocument&ed=2009_02_27&ap=56#56. Дата доступу 28.12.2010. 11. Постанова "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" від 12.11.2010 N 491. [Електронний документ] Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1212-10>. Дата доступу 28.12.2010.

Надійшла до редколегії 01.06.11